

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

УДК 330.101.4

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17196003>

ШЕДЯКОВ В. Є.

Участь у міжнародному поділі праці як напрямі економічних відносин

Предмет дослідження – характеристики процесів участі у постглобальному міжнародному поділі праці як форми суспільних відносин і невід’ємного елементу стратегії відродження і розвитку народногосподарського комплексу під час проведення нової модернізації. Взаємне резонування глобальних і національних трансформацій розглядається під кутом зору трансформацій трудових відносин, зокрема – зміцнення позицій творчої діяльності. Розвиток економічних відносин (і, перш за все, системотворчих відносин праці, власності та управління) пріоритетно пов’язується з вивільненням творчої активності шляхом підтримки благодійного для інновацій суспільного середовища та культивуванням кластерів нової економіки.

Метою написання **статті** є виявлення неочевидних характеристик, особливостей, можливостей і загроз під час участі в постглобальному міжнародному поділі праці, заснованих на цьому ефективних шляхів використання внутрішньої та зовнішньої ситуації для зміцнення своїх політико-економічних позицій.

Методологія проведення роботи заснована на ресурсно-методологічних базах, по-перше, соціально-економічної компаративістики, по-друге, футуродіагностики.

Інформаційну базу статті становлять нормативні акти, вітчизняні та зарубіжні публікації, дослідження з питань змісту міжнародних економічних відносин, спрямованості і характеру мегатрендів світового розвитку, ролі перехідних періодів.

Результати роботи – проведено аналіз продуктивного використання можливостей участі в міжнародному поділі праці як компоненту системи економічних відносин.

Висновки. Розуміння специфіки змін пов’язане багато в чому з розрізненням глобальних, регіональних та національних форм тенденцій зрушень постіндустріального та постглобального характеру, зокрема щодо економіки розвитку. Ефективне конструктивне використання загальних світових процесів, а також регіональної та національної специфіки передбачає вивчення змісту та динаміки змін. Прояв тенденцій до поліструктурування та децентрації, зміцнення горизонтальних коопераційних зв’язків у ланцюжках стратегічного співробітництва зміщує пріоритети участі у міжнародному поділі праці. Посилюються об’єктивні підстави для зацікавленості в наявності ринків сировини та збуту своєї продукції, у структурній гармонізації, у ритмічності та скороченні часу про-

стоїв, в оптимізації логістики та розміщення виробництва, тощо. Характерні риси постглобалізму, зокрема, деякий ізоляціонізм і зосередженість на вирішенні внутрішніх проблем життєустрою та розвитку, перевага ендогенних варіантів оперування потенціалом, пожвавлення ідеалів накопичення внутрішніх творчих сил суспільства, розумного протекціонізму та самодостатності – підштовхують до переоцінки геостратегічних механізмів міжнародної взаємодії.

Ключові слова: праця, поділ праці, економічні відносини, промислова політика.

VLADIMIR SHEDYAKOV

Participation in the international division of labour as a direction of economic relations

The subject of the study is the characteristics of the processes of participation in the post–global international division of labour as a form of society's relations and an integral element of the strategy for the revival and development of the national economic complex during the new modernization. The mutual resonance of global and national transformations is considered from the perspective of the transformations of labour relations, in particular – strengthening the positions of creative activity. The development of economic relations (and, above all, system–forming relations of labour, property and management) is primarily associated with the liberation of creative activity by maintaining a social environment beneficial to innovations and cultivating clusters of new ones.

The purpose of writing the article is identifying non–obvious characteristic traits, features, opportunities and threats when participating in the post–global international division of labour, effective ways of using the internal and external environment to strengthen one's political–economic position.

The methodology of the work is based on resource–methodological bases, firstly, socio–economic comparative studies, secondly, futurological diagnostics.

The information base of the statistics is formed by regulations, published and foreign publications, research on the nutrition of international economic trends, the directness and nature of megatrends, the role of transition periods.

Results of the work are an analysis of the productive use of opportunities for participation in the international division of labour as a component of the system of economic relations was conducted.

Conclusions. Understanding the specifics of changes is largely associated with distinguishing global, regional and national forms of trends of post–industrial and post–global shifts. Effective constructive use of general global trends, as well as regional and national specifics, involves studying the content and dynamics of changes. The manifestation of trends toward polystructuring and decentralization, strengthening horizontal cooperation links in chains of strategic cooperation shifts the priorities of participation in the international division of labour. Objective grounds for interest in the availability of markets for raw materials and sales of their products, in structural harmonization, in rhythm and reduction of downtime, in optimization of logistics and production placement, etc. are strengthening. The characteristic features of post–globalism, in particular, a certain isolationism and focus on solving internal problems of life organization and development, preference for endogenous options for operating potential, revival of the ideals of accumulating internal creative forces of society, reasonable protectionism and self–sufficiency – push towards a reassessment of geostrategic mechanisms of international interaction.

Key words: labour, division of labour, economic relations, industrial policy.

Постановка проблеми. Участь у міжнародному поділі праці втілює вагомую частину протиріч як внутрішнього, так і міжнародного життя. Наприклад, з одного боку, взаємозалежність суб'єктів економічної діяльності давно переступила локальний рівень; технологічні ланцюжки, стратегічне партнерство та конкуренція мають наддержавний характер. З іншого боку, поси-

люється захист «своїх» ринків, регіональне відокремлення та протекціонізм (застосування яких часом підпорядковане позаекономічним цілям). Водночас, розширення «коридору свободи дій» як ознака осьового часу глобальних змін передбачає прискорення здійснення ефективних рішень відповідно до нових тенденцій та змін середовища.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема якості, динаміки та використання трудових відносин та суміжні з нею багаторазово виступали предметом спеціальних досліджень. Вже за часів Аристотеля, який розмежував «економіку» та «хрематистику», вивчення праці стало невід'ємним елементом суспільного аналізу. Зокрема, в класичній та сучасній філософській, економічній і соціологічній літературі накопичено значний досвід вивчення та критичного засвоєння політико–економічної природи, соціальної орієнтації і практичної ефективності організаційних та управлінських систем праці. Слід спеціально підкреслити загальносвітоглядне значення робіт Ф.А.фон Хайека та М. Фрідмена, які гранично чітко сформулювали проблему меж соціального управління і запропонували можливі варіанти її вирішення, застерігали щодо небезпеки раціоналізму, утілітаризму і сцієнтизму в інтерпретації господарського життя. Серед дослідників «етики праці» – значні мислителі минулого (К.Маркс, Е.Дюркгейм, а також Е.Берль, Дж.Бернем, М.Вебер, Р.Дарендорф, Т.Парсонс) та не менш визначні практики (Ф.У.Тейлор, Г.Форд та ін.). У вітчизняному середовищі виникли відомі школи аналітиків організації діяльності (Д.П.Богиня, О.О. Богданов, В.А.Буслинський, І.В.Буян, О.М.Васильєв, О.К. Гастев, Р.К.Іванова, В.Д.Канаєв, В.І.Коцюбинський, В.М.Мазур, О.Ф.Розжигаєв, О.А.Рубан, Б.М.Сухаревський, І.І.Чанглі), що виявили багато найважливіших характеристик процесу праці. Величезне значення для виявлення сутності трудових відносин і аналізу їх змін мають розробки практиків і аналітиків сфери IR / HR (industrial relations – human resources), які об'єдналися в Асоціацію дослідження промислових відносин (IRRA). Широкої відомості набули дослідження фахівців, що проведені на цій підставі IIRA (International Industrial Relations Association).

Виклад основного матеріалу. Міжнародний поділ праці, з одного боку, зазнає впливу процесів пост–глобалізації середовища та умов життя суспільства. З іншого боку, системоутворююче для сукупності виробничих відносин становище відносин праці, власності та управління позначається на характеристиках та динаміках трансформацій. Вихід на визначальне місце працітворчості пронизує процеси товарного створення та обміну, забарвлюючи сам спосіб виробництва суспільного життя. Участь у міжнародному поділі

праці має допомагати захисту національних інтересів, а не підкорятися зовнішньому впливу. Наприклад, необхідно забезпечувати розширення зовнішніх ринків реалізації національної високотехнологічної продукції та послуг, а також присутність на зовнішніх ринках дешевої сировини. А для цього, зокрема, підтримувати підвищення якості вітчизняних фахівців, створювати умови для розвитку та продуктивного втілення комплексу здібностей населення, покращувати умови життя, соціально–демографічні тенденції.

Розуміння специфіки змін пов'язане багато в чому з розрізненням глобальних, регіональних та національних форм тенденцій зрушень постіндустріального та постглобального характеру. Ефективне конструктивне використання загальних глобальних тенденцій, а також регіональної та національної специфіки передбачає вивчення змісту та динаміки змін [1–9]. Потужні трансформації охопили як підвалини суспільної парадигми, і світопорядок, як відтворювальну структуру, і спосіб життя. Корінний характер змін безпосередньо пов'язаний із невідкладними викликами розвитку та безпеки людства. Істотний вплив на управління працею надає також розуміння перехідних процесів, якість інформації та її аналізу, підвищення ролі феноменів прекаріату, кіберсоціалізації, поглибленої технологізації суспільного (зокрема, виробничого) життя. У цьому контексті охарактеризовано риси перетворення трудових відносин у формуванні та реалізації балансу політико–економічної стратегії, тактики та оператики, виявлено місце рефлексії в утворенні продуктивного поля господарювання, продемонстровано необхідність планомірності проведення трансформацій.

Прояв тенденцій до поліструктурування та децентралізації, зміцнення горизонтальних коопераційних зв'язків у ланцюжках стратегічного співробітництва зміщує пріоритети участі у міжнародному поділі праці [10–16]. Посилюються об'єктивні підстави для зацікавленості в наявності ринків сировини та збуту своєї продукції, у структурній гармонізації, у ритмічності та скороченні часу простоїв, в оптимізації логістики та розміщення виробництва тощо. Характерні риси постглобалізму, зокрема, деякий ізоляціонізм і зосередженість на вирішенні внутрішніх проблем життєустрою та розвитку, перевага ендогенних варіантів оперування потенціалом, пошук ідеалів накопичення внутрішніх творчих сил

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

суспільства, розумного протекціонізму та самодостатності – підштовхують до переоцінки геостратегічних розмежувань, зростання інших об'єднань та підходів, трансформації механізмів міжнародної взаємодії зі структур неолібералізму у форми партнерства). Об'єктивно при цьому участь у міжнародних економічних відносинах, зокрема інтеграційних проектах, відображає конкретні комбінації пріоритетів у дереві цілей та інтересів. Егоїстичні бажання та групова зацікавленість надають суб'єктивність на процесі господарювання. Для кожного з культурно–цивілізаційних світів його інтеграція до системи міжнародних відносин, довготривалі та кон'юнктурно–поточні альянси – не мета, а засіб піднесення своєї безпеки та розвитку. Тобто використання процесів кооперування (інтеграції та спілок) під час вирішення спільних завдань – умова успіху своєї модернізації. Очевидно, важливо не просто підтримувати будь–які інтеграційні зв'язки, а розвивати та культивувати комунікації, які дозволяють насамперед приплив дешевої сировини та енергоносіїв, реалізацію високоінтелектуальної продукції з високою доданою вартістю, що дозволяє підняти рівень творчої активності та життєвих стандартів населення.

Свідоме використання позитивних та негативних зворотних зв'язків – вагомий чинник здійснення балансу стратегії, тактики та оперативного мистецтва трансформування економіки та суспільства. Понад те, без здійснення системи планування немає реальної політико–економічної рефлексії. Хаотичне розміщення точок виробництва та реалізації продукції не лише витратно, збитково, а й у довгостроковій перспективі нешкодливе для національної економіки, а також може підштовхувати до сепаратизму. Побудова моделі випереджувального розвитку передбачає опору її всебічне культивування практично. Методологія створення сприятливого середовища господарювання та державного стимулювання політико–економічного розвитку має впроваджуватись послідовно та планомірно. Гнучкість структур негативного та позитивного зворотнього зв'язку дозволяє і гасити шкідливі імпульси, і посилювати корисні, виливаючись у вдосконалення самої міри розвитку, вирощуючи суб'єктність у рефлексивність і дозволяючи множити конкретні переваги співвідношення циклічно повторюваного та унікально невідтворю-

ваного. Чим більше підвалин у суспільства, чим привичніше населення до критичного мислення та громадських дій, чим складніша внутрішня структура, тим вона стійкіша в періоди відносних стабільності та змін, тим більше здатна до подальшого розвитку. Модернізація системи народного контролю (у тому числі над органами влади) – умова створення ефективних підвалин розвитку. Футуродіагностика – інструмент оптимізації поведінки з урахуванням історичної перспективи, а також соціокультурної спадщини та політико–економічного досвіду. Здійснення, сприйняття та інтерпретація суспільного розвитку та безпеки історичні. Рефлексивний характер постглобальних трансформацій загострює конкуренцію за суспільний світогляд, сприйняття та інтерпретацію минулого, сьогодення та майбутнього. Й переживають життєві цикли культурно–цивілізаційні світи зовсім не синхронно. Як умовне переважання якогось із них у певний момент зовсім не означає його більшої потенційної цінності для розвитку всієї ойкумени, так і ті, що програли в історичній конкуренції, часто містили потенціал рятівних для людства можливостей.

Поширення мережевих структур та горизонтальних контактів підтримує та спрощує створення макрорегіонів та різноманітних надпросторів, що легко обходять національні обмеження. У разі демографічної катастрофи настійно необхідно як насичення внутрішніх ринків вітчизняною продукцією, а й забезпечення просування продукції високоінтелектуальної діяльності там. При цьому адекватний спосіб мислення сьогодні вбирає в себе, перш за все, мотивації не «людини економічної», а «людини творчої». Тим самим відображаються настільки суттєві зміни суспільних умов життєдіяльності, складу трудового потенціалу та ефективних напрямів його активізації, що модель «людини економічної» на практиці демонструє свою обмежену істинність, змінюючись підходами на основі сприйняття «людини творчої» [12, с. 18].

Разом з тим, уміння втілити загальні тренди для розкриття своїх можливостей – суттєвий фактор досягнення та утримання економічного успіху стратегічного рівня. Особливості нових умов господарювання іноді характеризують як постглобальні, а втілюючи їхнє світорозуміння та стратегії як постглобалізм. Загострення економічних проявів протиріч природним чином відбувається у перехідний період зміни суспільної парадигми та

світопорядку. Загрози, пов'язані з погіршенням кількісних і якісних параметрів трудового потенціалу, можуть вилитися, наприклад, посилення процесів депопуляції та деіндустріалізації. Тим самим, зокрема, підвищиться ймовірність зміни місця у міжнародному розподілі праці. А за підвищення ролі влади різноманітних міжнародних корпорацій та неприбуткових асоціацій розширяться можливості не лише прямого впливу на умови господарювання, а й використання ними трудового потенціалу у своїх цілях. Наприклад, професіонали у сфері комп'ютерних технологій можуть бути ангажовані для участі у зовнішніх господарських схемах, незалежно від місця проживання. Разом з тим, на місці, яке займає і може зайняти країна та її господарські одиниці у міжнародному поділі праці, позначається ціла низка факторів. Серед них зростає роль коду творчості, який характеризує схильності, потребу, вміння та переваги втілити себе у конкретних видах творчої активності, суспільну важливість та індивідуальну цінність напрямків творчості. Код творчості відтворюється, але розвивається, отримуючи нові риси та форми. Здійснення економічної конкуренції передбачає в перехідний період освоєння та активне застосування сили нового технологічного циклу, насамперед, у ключових галузях та технологіях розвитку.

Розвиток економічних відносин (і, перш за все, системотворчих відносин праці, власності та управління) пріоритетне пов'язується з вивільненням творчої активності шляхом підтримки благодотворного для інновацій суспільного середовища та культивуванням кластерів нового. Зокрема, йдеться про створення стимулюючих умов праці та курс промислової політики, що мотивує трудову активність населення. Як відомо, все різноманіття моделей трудової поведінки можна умовно звести до протистояння двох варіантів: або створювати, продукувати, жити творчою активністю, або займатися «адміністративно–бюрократичні грою». Тим часом відбувається зміна вигляду виробництва та укладу всього суспільного життя. Не тільки матеріально–технічна база, а й громадські умови трудових відносин швидко змінюються. У міру автоматизації та роботизації виробництва, у людській діяльності дедалі ціннішим стає її творча складова частина. Продуктивний капітал формується навколо творчих можливостей та інтелектуального потенціалу людини, їх організації та використання. Інноваційний процес, що

ґрунтується на творчому підході до роботи, взагалі потребує ініціативного, висококваліфікованого, високомотивованого працівника, який систематично залучається до прийняття управлінських та технологічних рішень. Причому як справедлива людьми розглядається лише та соціальна та матеріальна диференціація, яка пов'язана з особистою обдарованістю та заслугами кожного. А справа суспільства, організаторів, управлінців та педагогів – створити умови своєчасного виявлення, розвитку та реалізації комплексу здібностей. При цьому держава зобов'язана забезпечити максимально високі соціальні стандарти життя та умови творчості (зокрема, – за рахунок організації вирішення разом з територіальними громадами рутинно–матеріальних, побутових питань), запобігання марнотратству здібностей у безглуздих перегонах споживацтва / користування. З одного боку, збереження абстрактного ставлення до людини: оцінка його з позицій віднесення до групи (за власністю, станом, статтю, віком, расою, релігією, мовою та ін.) – не дозволяє масового розкриття / реалізації сукупності творчої обдарованості кожного. З іншого боку, послідовне дослідження зіткнень корінних матеріальних та духовних інтересів (у тому числі із застосуванням класового походу) допомагає ефективно здійснювати футуродіагностику, зокрема, виявляти точки вразливості та розвитку, відповідно – точки відчутного впливу. При цьому в трансформаціях взаємодіють процеси циклічні та поступальні, хвилеподібні та незворотні, тенденції прогресу та регресу. Відповідним чином збільшуються гетерогенність, невизначеність, взаємопроникнення фрагментів різних структур, рухомість меж, кардинально змінюється співвідношення норм і аномалій.

Перехідний період до нової суспільної парадигми вимагає вжиття та здійснення заходів щодо форсованого проведення адекватних перетворень. Відповідно, успіх трансформування та зміцнення економічного суверенітету пов'язуються із співвідношенням об'єктивних та суб'єктивних факторів. Нині пріоритети формуються особливостями природи як стану перехідності, і структурування соціально–економічних відносин суспільством та економікою знання, і навіть раніше створеного підстави змін. Насамперед суспільство зацікавлене у найбільш повному розвитку та використанні творчого потенціалу. Наприклад, необхідною є модернізація, з одного

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

боку, науково–інтелектуального потенціалу, з іншого, – матеріально–технічної бази. Однак, підготовка науково–інтелектуального потенціалу та створення матеріально–технічної бази високого рівня власними силами – аж ніяк не достатні умови успіху. Зокрема, увага звертається на їхню динаміку, розвиток та суспільну затребуваність. Необхідною умовою цього є комплексна послідовна демократизація системотворчих відносин праці, власності та управління, для чого потрібна підготовка (зокрема, в освіті та вихованні). Нагромадження ж у техніко–технологічній, соціально–економічній та духовно–моральній площинах критичної маси передумов кардинального розширення кола зайнятих у вільній самодіяльній творчості (насамперед науково–інтелектуальної) потребує адекватних змін у нормативно–правовому регулюванні та господарському механізмі.

Оптимізація використання в процесі нової модернізації ресурсів та методів відродження та розвитку вимагає, перш за все, визначитися із напрямком трансформацій. Необхідність виявлення перспектив органічного довгострокового соціально–економічного зростання вимагає відкинути конкуруючі підходи. Наприклад, громадське утриманство з орієнтацією на регулярні потоки гуманітарної допомоги ззовні може бути виключно короткостроковим цілям, але не бути основою тривалих трендів. Реалізація «плану Маршалла» здатна вирішувати для глобального гегемона завдання підпорядкування ринків, збуту надлишків продукції та послуг тощо. Водночас не сільське господарство, не посередництво, не туризм тощо не забезпечують як соціально–економічний підйом, так і якість затребуваності населення народним господарством. Отже, не дають і міцної підстави для суверенітету та розвитку. А ось створення суспільної системи, сприятливої для творчості кожного, з одного боку, формує структуру зміцнення безпеки та зростання. З іншого боку, при ігноруванні назрілих змін трудові відносини можуть стати суттєвим чинником небезпек стратегічного рівня.

Тим часом для ефективної опори на свої сили необхідно орієнтуватися на назрілі зміни в системі господарювання та трудових відносинах. Очевидно, те й інше міцно взаємопов'язане. Відповідно до глобальних трансформацій: як суспільної парадигми, так і міжнародної системи – кардинальні зміни зазнають індустріальних відносин та їх ядро,

відносини трудові. З одного боку, наростають ознаки постіндустріальності. З іншого, – у трудовому ядрі дедалі помітніше поділяються час виробництва (де рутинні м'язово–енергетичні процеси піддаються механізації, автоматизації та роботизації) та час творчості. Тим часом, здійснення власне людської активності суттєво змінює міру індивідуалізації та соціалізації. У ядро суспільного багатства входить масив народної обдарованості, отже, підвищується суспільне звучання діяльності з виявлення, розвитку, реалізації здібностей. Нездарма дедалі активніше поводяться у всьому світі структури, які забезпечують «витік мозку», або навіть пристойні форми крадіжки у глобальному масштабі інтелектуальної власності.

Поряд із підвищенням ролі особливостей кожного з культурно–цивілізаційних світів зростає та взаємопроникнення цінності загальних елементів прогресу. Наприклад, менеджмент Сходу вчить мудрого спокою та несуетності, допомагає цінувати життя та екологічну стабільність (включаючи екологію людини), морально–духовне зростання та ненасильницький розвиток, гармонізацію суспільних, колективних та особистих цінностей, цілей та інтересів; у соціальному середовищі культивування не егоїзму та суперництва, а самопожертви та згоди, розвитку довготривалого планування тощо. Це співзвучно з пост–глобальними умовами і, відповідно, об'єктивно затребуване нині, зокрема, при інтеграції організаційно–управлінських моделей комбінацій ринкових, постринкових та неринкових моделей та методів. Гуманізовані технології постсучасності не є соціально нейтральними, вже на стадії проектування у них свідомо закладається орієнтація на збагачення культури. Вивчення інституційних та поведінкових аспектів економіки, принципів організації різних типів спільностей, альтернативних підходів до оцінки систем регулювання життєдіяльності якраз і дозволяє долати жорсткий виробничий детермінізм, відмовлятися від аналізу та оцінки господарських ситуацій та процесів виключно з позицій невідкладної фінансово–грошової соціально–економічних поведінки та відносин з урахуванням повноти історико–культурних, морально–психологічних, релігійно–етичних традицій, досвіду, багатства персонального та групового вибору. Постсучасний продуктивний капітал формується навколо творчих можливостей та інтелектуального потенціалу людини, їх організації та використання, зокрема, за раху-

нок зростання органічної будови, що тісно пов'язана з якістю матеріально–технічної бази, пріоритетом новітніх техніко–технологічних укладів. Перенесення рівень автоматів м'язових і енергетичних функцій підвищує цінність власне творчого потенціалу людини. Успішне досягнення нових горизонтів розвитку – функція не відповідності формальним штампам та занесеним інформаційними вірусами прокрустовим лолам стандартів, а результат підвищення якості життя та можливостей творчості населення.

Висновки

Міжнародний поділ праці, з одного боку, знає впливу процесів пост–глобалізації середовища та умов життя суспільства. З іншого боку, системоутворююче для сукупності виробничих відносин становище відносин праці, власності та управління позначається на характеристиках та динаміках трансформацій. Вихід на визначальне місце праці–творчості пронизує процеси товарного створення та обміну, забарвлюючи сам спосіб виробництва суспільного життя. Участь у міжнародному поділі праці має допомагати захисту національних інтересів, а не підкорятися зовнішньому впливу. Наприклад, необхідно забезпечувати розширення зовнішніх ринків реалізації національної високотехнологічної продукції та послуг, а також присутність на зовнішніх ринках дешевої сировини. А для цього зокрема підтримувати підвищення якості вітчизняних фахівців, створювати умови для розвитку та продуктивного втілення комплексу здібностей населення, покращувати умови життя, соціально–демографічні тенденції. Глобальна політико–економічна децентралізація зміщує пріоритети у здійсненні міжнародного поділу праці, гармонізації народногосподарського комплексу та виробничих ланцюжків. Зміни пріоритетів у комплексі можливостей та загроз створюють об'єктивні підстави для відповідного вдосконалення промислової політики. Ні активізація постачання ззовні гуманітарної допомоги, ні формування подібності «плану Маршалла» не можуть стати серцевиною відродження та розвитку економіки та нової модернізації країни як цілого. Для ефективної опори на свої сили необхідно орієнтуватися на зміни в системі господарювання і трудових відносинах. Очевидно, те й інше міцно взаємопов'язане. Тим часом трудова поведінка закономірно тяжіє до творчої

активності. Відповідно до глобальних трансформацій: як суспільної парадигми, так і міжнародної системи – кардинальні зміни зазнають індустріальних відносин та їх ядро, відносини трудові. З одного боку, наростають ознаки постіндустріальності. З іншого, – у трудовому ядрі дедалі помітніше поділяються час виробництва (де рутинні м'язово–енергетичні процеси піддаються механізації, автоматизації та роботизації) та час творчості. Прояв тенденцій до поліструктурування та децентралізації, зміцнення горизонтальних коопераційних зв'язків у ланцюжках стратегічного співробітництва зміщує пріоритети участі у міжнародному поділі праці [10–19]. Посилюються об'єктивні підстави для зацікавленості в наявності ринків сировини та збуту своєї продукції, у структурній гармонізації, у ритмічності та скороченні часу простоїв, в оптимізації логістики та розміщення виробництва тощо. Характерні риси постглобалізму, зокрема, деякий ізоляціонізм та зосередженість на вирішенні внутрішніх проблем життєустрою та розвитку, перевага ендогенних варіантів оперування потенціалом, пожвавлення ідеалів накопичення внутрішніх творчих сил суспільства, розумного протекціонізму та самодостатності – підштовхують до переоцінки геостратегічних розмежувань. Тим часом, здійснення власне людської активності суттєво змінює міру індивідуалізації та соціалізації. У ядро суспільного багатства входить масив народної обдарованості, отже, підвищується суспільне звучання діяльності з виявлення, розвитку, реалізації здібностей. Недарма дедалі активніше поведуться у всьому світі структури, які забезпечують «витік мозку», або навіть пристойні (і навіть патентно підкріплені) форми крадіжки інтелектуальної власності у глобальному масштабі. Поширення мережевих структур і горизонтальних контактів підтримує і спрощує створення макрорегіонів та різноманітних надпросторів, що іноді легко обходять національні обмеження.

Список використаних джерел:

1. Чухно, А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. К.: Логос, 2003. 631 с.
2. Hoffman F.G. Future Threats and Strategic Thinking. Infinity Journal. 2011. URL: https://www.infinityjournal.com/article/34/Future_Threats_and_Strategic_Thinking/

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

3. Shedyakov V. Post–globality as a changing of condition of international and domestic opportunities and threats. Current issues of security management during martial law. Кольісе: Vysokb љkola bezpečnostnїho manaїrstva, 2022. P. 46–57. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7231597>

4. Shedyakov V.E. Paradigm transformations and development of new models of development and security. Scientific method: reality and future trends of researching: Proceed. of IV Intern. Scient. and Theor. Conf. Zagreb, 2024. P. 25–29. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-26.07.2024>

5. Shedyakov V.E. The harmonization of international relations and the balance of interests as conditions of global security. Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: Proceed. of VII Intern. Scient. and Theor. Conf. Amsterdam, 2024. P. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-29.11.2024>

6. Шедяков В.Є. Створення нового світового порядку і переструктурування міжнародних відносин: розуміння, прогностика, конструктивний вплив. Modern vision of implementing innovations in scientific studies: Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf. Sofia, 2023. P. 21–25. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-24.03.2023>

7. Shedyakov V.E. Maintaining of the strategic balance and overcoming of the global dissonance in relations in the process of world order transformations. Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung: den Materialien der VII intern. wissenschaftlich–prakt. Konf. Zьrich, 2024. S. 80–86. DOI: [10.36074/logos-13.12.2024.016](https://doi.org/10.36074/logos-13.12.2024.016)

8. Шедяков В.Є. Поліцентризм як принцип суспільного структурування. Modernization of science and its influence on global processes: Proceed. of III Intern. Scient. and Theor. Conf. Bern, 2023. P. 21–25 DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-14.04.2023>

9. Шедяков В.Є. Понимание трансформаций международных экономических отношений как фактор эффективного использования стратегических процессов. Наук. вісник УжНУ. Міжнар. екон. відносини та світове госп–во, 2019. 27 – 2, 107–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-41>

10. Kochan, T.A. Launching a Renaissance in International Industrial Relations Research. Proceedings of the 10th World Congress of the IIRA. 1995). Wash., 1–13.

11. Богиня, Д.П. Конкурентоспроможність і трудовий менталітет людського потенціалу в перехідній економіці України. Вісник КПНУ імені Івана Огієнка. Економічні науки, 2009. (2), 128–136.

12. Шедяков В.Є. Постмодернізація трудових відносин як об'єкт соціального управління: Автореф. дис. ... доктора соціол. наук. Харків: ХДУ, 1996. 32 с.

13. Шедяков В.Є. Формирование экономического суверенитета страны в условиях перехода к обществу знаний на основе развития научно–интеллектуального потенциала и материально–технической базы. Вісник Одеського національного ун–ту. 2018. 23 – 8 (73). Економіка. С. 8–13.

14. Шедяков В.Є. Постсовременное разделение труда и обеспечение конкурентоспособности экономики: взаимовлияние глобальных и региональных процессов. Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: Матер. Міжнар. наук.–практ. конф. Ужгород, 2014. 1, 53–57.

15. Шедяков, В. Региональная политика инвестиций и участие в международном разделении труда. Экономика Украины. 1993, 7, 35–42.

16. Шедяков В. Трансформації конкурентоспроможності системи господарювання під впливом змін у міжнародному поділі праці. Економіка України, 2012, 7, 26–35.

References:

1. Chukhno, A.A. (2003). Postindustrial'na ekonomika: teoriya, praktyka ta yikh znachennya dlya Ukrainy. [Post–industrial economy: theory, practice and their significance for Ukraine]. Kyiv: Logos. (in Ukrainian)

2. Hoffman, F.G. (2011). Future Threats and Strategic Thinking. Infinity Journal. URL: https://www.infinity-journal.com/article/34/Future_Threats_and_Strategic_Thinking/

3. Shedyakov, V. (2022). Post–globality as a changing of condition of international and domestic opportunities and threats. Current issues of security management during martial law. Кольісе: Vysokb љkola bezpečnostnїho manaїrstva v Кольіciach, 46–57. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7231597>

4. Shedyakov, V.E. (2024). Paradigm transformations and development of new models of development and security. Scientific method: reality and future trends of researching: Proceed. of IV Intern. Scient. and Theor. Conf. Zagreb, 25–29. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-26.07.2024>

5. Shedyakov, V.E. (2024). The harmonization of international relations and the balance of interests as conditions of global security. Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: Proceed. of VII Intern. Scient. and Theor. Conf. Amsterdam, 37–43. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-29.11.2024>

6. Shedyakov, V.E. (2023). Stvorenniya novoho svitovoho porjadku i perestrukturuvannya mizhnarodnykh vidnosyn: rozuminnya, prohnostyka, konstruktyvnyy vplyv. [Creation of a new world order and restructuring of international relations: understanding, prognosis, constructive influence]. (in Ukrainian) Modern vision of implementing innovations in scientific studies: Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf. Sofia, 21–25. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-24.03.2023>

7. Shedyakov, V.E. (2024). Maintaining of the strategic balance and overcoming of the global dissonance in relations in the process of world order transformations. Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung: den Materialien der VII intern. wissenschaftlich-prakt. Konf. Zürich, 80–86. DOI: [10.36074/lo-gos-13.12.2024.016](https://doi.org/10.36074/lo-gos-13.12.2024.016)

8. Shedyakov, V.E. (2023). Politsentrizm yak pryntsyp suspil'noho strukturuvannya. [Polycentrism as a principle of social structuring]. (in Ukrainian) Modernization of science and its influence on global processes: Proceed. of III Intern. Scient. and Theor. Conf. Bern, 21–25. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-14.04.2023>

9. Shedyakov, V.E. (2019). Ponimaniye transformatsiy mezhdunarodnykh ekonomicheskikh otnosheniy kak faktor effektivnogo ispol'zovaniya strategicheskikh protsessov. [Understanding the transformations of international economic relations as a factor in the effective use of strategic processes]. (in Russian) Nauk. vѣstnik UzhNU. Mizhnar. yekon. vѣdnosini ta svѣtove gosp-vo, (27 – 2), 107–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-41>

10. Kochan, T.A. (1995). Launching a Renaissance in International Industrial Relations Research. Proceedings of the 10th World Congress of the IIRA. Wash., 1–13.

11. Bohynya, D.P. (2009). Konkurentospromozhnist' i trudovyy mentalitet lyuds'koho potentsialu v perekhidniy ekonomitsi Ukrayiny. [Competitiveness and labor mentality of human potential in the transitional economy of Ukraine]. (in Ukrainian) Visnyk KPNU imeni Ivana Ohiyenka. Ekonomichni nauky, (2), 128–136.

12. Shedyakov V.E. (1996). Postmodernizatsiya trudovykh vidnosyn yak ob'yekt sotsial'noho upravlenyya. [Postmodernization of labour relations as an object of social management]: Abstract of the dissertation ... of

the doctor of sociological sciences. Kharkiv, KhDU. (in Ukrainian)

13. Shedyakov, V.E. (2018). Formirovaniye ekonomicheskogo suvereniteta strany v usloviyakh perekhoda k obshchestvu znaniy na osnove razvitiya nauchno-intellektual'nogo potentsiala i material'no-tekhnicheskoy bazy. [Formation of the country's economic sovereignty based on the development of scientific-intellectual potential and material-technical base in the context of the transition to a knowledge society]. (in Russian) Visnyk Odes'koho natsional'noho un-tu, (23 – 8 / 73), ekonomika, 8–13.

14. Shedyakov, V.E. (2014). Postsovremennoye razdeleniye truda i obespecheniye konkurentosposobnosti ekonomiki: vzaimovliyaniye global'nykh i regional'nykh protsessov. [Postmodern division of labour and ensuring economic competitiveness: the mutual influence of global and regional processes]. (in Russian) Problemy staloho rozvytku ekonomiky Ukrayiny v umovakh intehratsiy nykh protsesiv: Mater. Mizhnar. nauk.–prakt. konf. Uzhhorod, (1), 53–57.

15. Shedyakov, V.E. (1993). Regional'naya politika investitsiy i uchastiye v mezhdunarodnom razdelenii truda. [Regional investment policy and participation in the international division of labour]. (in Russian) Ekonomika Ukrainy, (7), 35–42.

16. Shedyakov, V.E. (2012). Transformatsiyi konkurentospromozhnosti systemy hospodaryuvannya pid vplyvom zmin u mizhnarodnomu podili pratsi. [Transformations of the competitiveness of the economic system under the influence of changes in the international division of labour]. Ekonomika Ukrayiny, (7), 26–35. (in Ukrainian)

Дані про автора

Шедяков Володимир Євгенович,

доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний експерт

e-mail: shedyakov1@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2779-3736>

Data about the author

Vladimir Shedyakov,

doctor of sociological sciences, candidate of economic sciences, Freelancer scientist

e-mail: shedyakov1@gmail.com